

Kjoto protokol u svetlu učestalih ekoloških katastrofa

Dr Aleksandra Čavoški

U svetlu najnovijih ekoloških katastrofa, koje se skoro svakodnevno dešavaju širom sveta, pitanje važnosti i budućnosti Kjoto protokola postaje sve značajnije. Neophodnost ratifikacije ovog dokumenta i njegove potonje primene sasvim je očigledna. Svi smo svedoci učestalih nepogoda koje se kao posledica globalnog zagrevanja manifestuju u vidu promena temperatura, kiša velikih razmera, podizanja nivoa mora i snažnih vetrova. Uzrok tih promena u ekosistemima je sve veća koncentracija ugljen-dioksida i drugih štetnih gasova koji se talože u atmosferi i stvaraju efekat staklene bašte. Većina emisija je, nesumnjivo, sporedni produkt sagorevanja fosilnih goriva koja se koriste u modernoj industriji.

Navedeni problemi su zahtevali globalno rešenje. Promene u prirodi, posebno one koje su posledica emisije gasova, usled čega nastaje efekat staklene bašte, zahtevale su akciju zemalja na međunarodnom nivou budući da se pušteni gasovi šire po celoj atmosferi, ali i zbog činjenice što je kontrola emisije gasova vrlo skupa procedura, te je zajednička akcija na međunarodnom nivou mnogo ekonomičnija. Prvi korak bio je usvajanje, 9. maja 1992. godine, Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime. Ovom konvencijom je utvrđen sistem za razmenu podataka o gasovima koji stvaraju efekat staklene bašte, dok je rešavanje pitanja načina ograničavanja emisije tih gasova odloženo za neki budući trenutak. Važno je napomenuti da su se najrazvijenije industrijske zemlje obavezale da smanje emisiju gasova koji izazivaju efekat staklene bašte do 2002. godine. Međutim, veliki broj njih, uključujući Sjedinjene Američke Države, nisu izvršile obaveze preuzete potpisivanjem ove okvirne konvencije. Jedna od najuspešnijih u ispunjavanju preuzetih obaveza je Evropska unija.

Kjoto protokol uz ovu okvirnu konvenciju usvojen je tek pet godina kasnije, tačnije 10. decembra 1997. godine, što je već tada bio znak nespremnosti velikih industrijskih zemalja da se pozabave tim problemom. Kjoto protokol je prevashodno upućen visokoindustrijalizovanim zemljama, budući da su one najveći emiteri gasova koji stvaraju efekat staklene bašte.

Protokol ima 28 članova i dva aneksa. Konferencija ugovornih strana, koja je inače nadležni organ Konvencije, služi ujedno i za okupljanje ugovornih strana Kjoto protokola. Konferencija ugovornih strana ima zadatak da redovno prati primenu ovog protokola, kao i da u okviru svojih nadležnosti donosi odluke kojima se poboljšava njegova primena. Osnovne funkcije Konferencije propisane su ovim protokolom. Ukoliko postoji potreba, Konferencija može obrazovati stručna tela kao što su pomoćno telo za tehničke i stručne savete, pomoćno telo za primenu odredaba i slično. Kjoto protokol predviđa da svaka ugovorna strana može da podnese predlog za izmenu na ovaj protokol i propisuje postupak podnošenja predloga i glasanja o njemu.

Najvažniji uspeh ovog protokola je bilo utvrđivanje obaveze ograničenja i smanjivanja emisije šest gasova koji stvaraju efekat staklene bašte [ugljen-dioksida (CO₂), metana (CH₄), azot-dioksida (N₂O), hlorofluorokarbona (HFC) i sumporheksafluorida (SF₆)] za period od 2008. do 2012. godine. U Aneksu B Protokola predviđeni su procenti smanjenja količine ovih gasova za svaku državu nabrojano u Aneksu I. Tako, na primer, Evropska unija, to jest sve države članice zajedno moraju da smanje emisiju gasova koji stvaraju efekat staklene bašte za 8% u gore predviđenom periodu, Japan za 6% i SAD za 7%.

Od država članica nabrojanih u Aneksu I očekuje se da do 2005. godine uspostave nacionalne sisteme, odnosno usvoje nacionalne politike za ispunjenje preuzetih obaveza (ekonomičnije korišćenje energije, ponovnu upotrebu već iskorišćenih izvora energije i slično) i razvijanje saradnje i razmene informacija sa stranama ugovornicama. Međutim, mnogo važnija obaveza je uspostavljanje do 2005. godine nacionalnog sistema za procenu emisije gasova koji stvaraju efekat staklene bašte čija kontrola nije predviđena Montrealskim protokolom.

Za sada je preko 150 zemalja potpisalo ovaj protokol, od kojih ga je većina i ratifikovala. [(1) Potpuna lista potpisnica data je na sledećem sajtu: <http://unfccc.int/2860.php>;]. Od tog broja, njih 38 su visokoindustrijalizovane zemlje, koje

imaju dodatne obaveze u odnosu na preostalih 106 potpisnica. Naša zemlja je ratifikovala Okvirnu konvenciju UN o promeni klime (Međunarodni ugovori 2/97), te bi sledeći korak bio ratifikovanje Kjoto protokola uz ovu konvenciju. Međutim, već i samo potpisivanja Kjoto protokola predstavljalo je problem za neke od najrazvijenijih industrijskih zemalja. Tu se prevashodno misli na SAD, koje do danas ne samo što nisu potpisale ovaj međunarodni dokument nego su u poslednjih deset godina i povećale emisiju ovih gasova. Krajem 1999. godine emisija gasova koji stvaraju efekat staklene bašte u SAD se povećala za 12% iznad vrednosti izmerenih u 1990. godini i procenjuje se povećanje od 10% do 2008. godine. [(2) David G. Victor, *The Collapse of the Kyoto Protocol and the Struggle to Slow Global Warming*, Princeton University Press, Princeton, NJ. Publication, 2001, p 125.] Povećanje emisije ovih gasova važi i za druge industrijski razvijene zemlje, posebno za Japan i Kanadu. Jedan od razloga za slabu primenu odredaba ovog

protokola jeste, svakako, činjenica što je preduzimanje mera za smanjenje emisije tih gasova vrlo skupo. Međutim, s druge strane, troškovi saniranja posledica ekoloških katastrofa koje su rezultat globalnog zagrevanja još su veći.

Na kraju se može zaključiti da, iako je primena ovog protokola i neophodna i pravno obavezujuća, izvršavanje međunarodnih obaveza i dalje ostaje sveopšti problem, posebno kada ono podrazumeva velike ekonomske troškove za države potpisnice. Jedno od rešenja tog problema je i snažan politički pritisak onih visokorazvijenih država koje već izvršavaju svoje obaveze, posebno EU, na ostale industrijski razvijene zemlje da poštuju obaveze preuzete potpisivanjem Konvencije. Drugi motiv će biti sve učestalije ekološke katastrofe koje će, nesumnjivo, naterati vlade da promene svoje ponašanje. Ovde se prevashodno misli na SAD, koje do sada još nisu potpisale ovaj protokol i koje su, nažalost, nedavno bile žrtva neumoljive sile prirode.

O AUTORU

Dr Aleksandra Čavoški je rođena 1975. godine. Magistarske studije je završila na London School of Economics 2000. godine, a doktorila na Pravnom fakultetu u Beogradu 2004. godine. Trenutno radi u Institutu za uporedno pravo i na Pravnom fakultetu – Univerziteta Union na predmetima Svojinsko pravo i Pravo Evropske unije.

